

18de VERGADERING. — 30 APRIL 1902.

Mededeeling van ingekomen stukken. — Benoeming van Rapporteurs voor wetsontwerpen.

18de VERGADERING.

VERGADERING VAN WOENSDAG 30 APRIL 1902.

(GEOPEND TE 11 UREN.)

Ingekomen: 1°. bericht van een lid; 2°. bericht van het overlijden van den heer Vos de Wael; 3°. wetsontwerpen; 4°. Kon. besluit. — Kennisgeving van de benoeming van voorzitters en ondervoorzitters der afdeelingen en van rapporteurs voor wetsontwerpen. — Voorstel van den Voorzitter om H. M. de Koningin namens de Kamer geluk te wenschen met Haar aanvankelijk herstel. — Behandeling van onderscheidene wetsontwerpen. — Benoeming van een lid der Commissie voor de huishoudelijke aangelegenheden der Kamer.

Voorzitter: de heer Schimmelpenninck van der Oije.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 37 leden, te weten de heeren:

Geertsema, van Zinnick Bergmann, Cremers, Gleichman, van Welderen Rengers, 's Jacob, Godin de Beaufort, Nebbens Sterling, Nijsingh, Rahusen, Laan, van Alphen, van Roijen, van Boneval Faure, 't Hooft, Breebaart, Regout, van Pallandt van Waardenburg en Neerijnen, Sassen, Kist, de Jong, van der Does de Willebois, van Lier, Vlieland Hein, Alberda van Ekenstein, van Velzen, Hovy, Welt, van Swinderen, Bultman, Rutgers van Rozenburg, Michiels van Kessenich, Reekers, Vening Meinesz, Pijnacker Hordijk en Bevers,

en de heeren Ministers van Buitenlandsche Zaken, van Binnenlandsche Zaken, van Marine, van Financiën en van Waterstaat, Handel en Nijverheid.

De notulen van het verhandelde in de vorige vergadering worden gelezen en goedgekeurd.

De Voorzitter deelt mede:

A. dat zijn ingekomen:

1°. bericht van den heer Dijkmeester, ontvangen na afloop der vergadering van Maandag-avond, dat hij wegens ongesteldheid verhinderd is de vergadering bij te wonen.

Dit bericht wordt voor kennisgeving aangenomen;

2°. bericht van het overlijden van den heer Vos de Wael, oud-lid der Kamer.

Dit bericht wordt voor kennisgeving aangenomen;

Handelingen der Staten-Generaal. — 1901—1902. — I.

3°. van de Tweede Kamer de volgende wetsontwerpen:

goedkeuring van internationale overeenkomsten tot bescherming van den industrieelen eigendom; en

wijziging der artt. 226 en 238 der Faillissementswet.

Deze wetsontwerpen zullen verzonden worden naar de afdeelingen;

B. dat door de afdeelingen zijn benoemd:

1°. tot voorzitters, de heeren Rutgers van Rozenburg, Geertsema, Vening Meinesz, Alberda van Ekenstein en Pijnacker Hordijk;

2°. tot onder-voorzitters, de heeren Hovy, Cremers, van Alphen, van Lier en van Boneval Faure;

3°. tot rapporteurs over de wetsontwerpen:

herziening der wettelijke bepalingen betreffende:

1°. de bevordering, het ontslag en het op pensioen stellen der militaire officieren bij zee- en landmacht;

2°. de militaire pensioenen bij zee- en landmacht;

nadere wijziging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1901;

aanvulling en verhooging van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1902;

tijdelijke voorziening ten aanzien van het kapitaal, waarop het Rijk recht heeft ingevolge het bepaalde in het 2de lid van artikel 31 der wet van den 9den Mei 1890 (*Staatsblad* n°. 79), laatstelijk gewijzigd bij de wet van den 29sten Juni 1899 (*Staatsblad* n°. 149);

goedkeuring der overeenkomst betreffende eene ruiling van gronden met de gemeente Vlissingen,

de heeren Hovy, Sassen, van Alphen, van der Does de Willebois en van Zinnick Bergmann;

wijziging van enkele artikelen in het Wetboek van Strafrecht, benevens verdere voorzieningen in verband met de wet van 6 Februari 1901 (*Staatsblad* n°. 62), betreffende de vaderlijke macht en de voogdij;

naturalisatie van R. Loeb en twaalf anderen;

verhoging van hoofdstuk V der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1902;

verhoging en wijziging van hoofdstuk V der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1902;

bekrachtiging eener wijziging der heffing van haven- en opslaggeld voor het gebruik der provinciale haven te Kuinre;

verklaring van het algemeen nut der onteigening van eigendommen, noodig voor de verbetering van de Oude vaart en de Neksloot;

verklaring van het algemeen nut der onteigening ten behoeve van een spoorweg van Spijkenisse naar Hellevoetsluis en van Spijkenisse naar Oostvoorne,

de heeren van Velzen, Sassen, Godin de Beaufort, Rahusen en van Basten Batenburg.

De Voorzitter: Mijne Heeren! Ik behoef niet te zeggen, dat door ons allen met buitengewone belangstelling is kennis genomen van de extra nummers der *Staatscourant*, die ons in de laatste weken geworden zijn, naar aanleiding van de ernstige ongesteldheid van Hare Majesteit onze geëerbiedigde en geliefde Koningin.

Met angstige bezorgdheid werden die aanvankelijk ter hand genomen, maar ook met oprechte blijdschap, toen de hoop op een gunstig verloop der ziekte levendiger werd.

Ook van het hedenmorgen uitgegeven bulletin, waarbij het tweemaal-daagsche bulletin door een eenmaal-daags vervangen wordt, kon met blijden moed kennis genomen worden.

Mijne Heeren! Ik meen in uw geest te handelen door u voor

15 der Zitting 1900—1901. Toekenning van eenige bevoegdheden aan de besturen van waterschappen en veenpolders.

te stellen uwen Voorzitter te machtigen Hare Majesteit met de gevoelens, die ons met het gansche Nederlandsche volk bezielde hebben en waarmede wij nog vervuld zijn, met een eerbiedig schrijven in kennis te stellen, en der Koningin te verzoeken, die mededeeling te beschouwen als een vernieuwd bewijs van de innige toewijding en verknochtheid, waardoor ook de Eerste Kamer der Staten-Generaal zich verbonden gevoelt aan de persoon van Hare Majesteit en aan Haar Huis.

Daartoe wordt besloten.

Aan de orde is de behandeling van de volgende wetsontwerpen:

I. TOEKENNING VAN EENIGE BEVOEGDHEDEN AAN DE BESTUREN VAN WATERSCHAPPEN, VEENSCHAPPEN EN VEENPOLDERS. (15 der Zitting 1900—1901).

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Vlielanders Hein**: In het Voorloopig Verslag dezer Kamer werd gewezen op het verschil in redactie tusschen het voorgesteld art. 15 en het bestaande art. 17 der wet van 1841, hetwelk door het voorgesteld art. 15 zou moeten worden vervangen.

Terwijl het bestaande artikel zegt dat de daadzaken en de schuldpllichtigheid zullen worden gehouden voor bewezen „wanneer dezelve zullen zijn geconstateerd of daarvan zal blijken op zoodanige wijze, als met de reglementen van ieder der voormelde collegiën of besturen overeenstemt, behoudens tegenbewijs” eischt het voorgestelde artikel dat van de daadzaak of de schuldpllichtigheid blijke „op de wijze bij het reglement der instelling of provinciale verordening voorgeschreven”. De Memorie van Toelichting op het ontwerp reageerde op deze verandering met geen enkel woord. Zij scheen zich dus niet bewust dat zij door haar andere woorden ook inderdaad andere en wel strengere eischen stelde. Integendeel, zij verkeerde kennelijk in de meening dat de bestaande wet in haar art. 17 steeds het zelfde had geëischt, als hetgeen het voorgesteld art. 15, werd het wet, in de toekomst zou vergen.

Toch zou twijfel allerminst hersenschimmig zijn geweest. Daar gelaten nog de geschiedenis van het bestaande voorschrift scheen reeds de algemeene en niet nader omlijnde uitdrukking „overeenstemt met” te pleiten voor de stelling, dat een hoofslagboek, een legger, een cedula, een register betreffende den onderhoudsplicht van dijken en boezemwateren aan den eisch der wet voldeed wanneer het waterschap hetwelk zich op den legger of het boek beriep den dijk of de watergang in geschil inderdaad volgens zijn reglement of oude instelling had onder zijn publiekrechtelijke zorg, wanneer voorts de legger was opgemaakt door hem of hen die binnen dat waterschap de publiekrechtelijke taak vertegenwoordigde en wanneer in het reglement van het waterschap omtrent de inrichting van het register of den legger geen speciale bepalingen voorkwamen of, zoo zij er in voorkwamen, niet daarmede in strijd was gehandeld.

Dat de bestaande wet zóó opgevat, grooter ruimte liet aan het administratief bewijs dan de voorgestelde, die dat bewijs slechts toelaat onder de mits dat de reglementen het speciaal regelen, is zonneklaar.

En dat die ruimere, het administratief bewijs gunstiger opvatting der bestaande wet nog niet zoo gansch verwerpelijk was, bleek uit een vonnis door de rechtbank te 's Gravenhage gewezen den 8sten December 1897 W. 7095, waarbij die ruimere lezing als de juiste werd aangenomen.

Ik wijs op een en ander, niet om de juistheid mijner opvatting te verdedigen — want het is mijn voornemen wegens aanstonds te vermelden reden, de juistheid of onjuistheid daarvan verder onbesproken te laten — doch om te doen begrijpen dat het eenigszins een vreemde indruk moest maken, de Memorie van Toelichting te zien doen alsof er ten deze geen wolkje aan de lucht was en alles buiten eenige quaestie bij het oude was gebleven.

Vraagt men mij nu of ik, ware ik zelf geroepen geweest een voorstel tot herziening der wet van 1841 voor te bereiden, ik niet eveneens de strengere eischen, als thans in het voorstel

vervat, zou hebben voorgesteld, dan geloof ik dat ik ja zou zeggen. Gelijk in het Voorloopig Verslag zelf wordt gezegd, zou ook ik meenen, dat de administratiefrechtelijke beslissingen welke in die hoofslagboeken en leggers ten opzichte van de daarin opgeteekende onderhoudsplichten gelegen zijn, behooren te worden gebonden aan bepaalde vormen niet alleen, doch ook aan eischen ten gunste van een ruim reclamerecht ten behoeve van ingelanden. Maar zou ik zulke nieuwe eischen stellen, ik zou daarbij het oog niet sluiten voor de mogelijkheid dat wellicht in tal van waterschappen daarop niet was gerekend, omdat, is mijn opvatting van de bestaande wet juist, er niet per se op gerekend had behoeven te worden.

Vandaar dus de vraag in het Verloopig Verslag of het wel zou aan gaan art. 15 in te voeren zonder een respijt, waardoor de waterschappen nog bleven onder art. 17 der bestaande wet gedurende zulk een tijd als redelijkerwijze noodig was voor de provincie om de reglementen te wijzigen en voor hen zelf om hun leggers etc. daarnaar in orde te brengen.

Over die vraag nu heeft de Regeering de onderscheidene colleges van Gedeputeerde Staten geraadpleegd en ons hun meeningen medegedeeld.

Alvorens nu die mededeeling te bespreken, wensch ik zelf ook een mededeeling te doen.

Ik zei hierboven dat in Dec. 1897 de rechtbank te 's Gravenhage de ruime uitlegging van het bestaande art. 17 had omhelsd. Ik kan er thans bijvoegen dat den 20 November 1901 dezelfde rechtbank (een andere kamer) juist andersom heeft geoordeeld, overwegende, dat, wil een waterschap gezegd artikel inroepen, het constitutief reglement van het waterschap behoort te bevatten bepaalde regelen omtrent de hoofslagboeken, leggers etc. en hun samenstelling, juist dus als thans het voorgestelde artikel in zijn eerste alinea wil.

Zoo ooit dan lag hier voor de hand over deze rechtsvraag, over de juiste beteekenis van het bestaande artikel, de beslissing van den Hoogen Raad uit te lokken. Zulks heb ik dan ook gedaan. De quaestie is kort geleden bepleit; ik heb bij den Hoogen Raad getracht mijn ruime opvatting der wet, die ook de eerste opvatting der rechtbank was, te verdedigen niet alleen op grond van de woorden, doch en vooral ook op grond van de geschiedenis der wet, en zoo ligt dus thans bij den Hoogen Raad de zaak ter beslissing.

Maar juist omdat zij daar thans ter beslissing ligt, kan ik het, al zou het ook geen contempt of court zijn, toch niet van mij verkrijgen, haar thans nog weer eens te gaan bepleiten.

Dit is trouwens ook niet noodig.

Immers, deelt de Hooge Raad mijn opvatting niet, stelt ook, naar het oordeel van ons hoogste rechtcollege, de bestaande wet de strengere eischen van het voorstel, dan schept dit laatste in dit opzicht geen nieuwen rechtstoestand en zou het geopperde bezwaar kunnen geacht worden irrelevant te zijn. En deelt de Hooge Raad mijn opvatting, ook dan kan mijn grief tegen het niet bestaan van een respijt irrelevant geacht worden indien de colleges van Gedeputeerde Staten op goede gronden ook dan voor hun waterschappen geen bezwaar vreezen.

Alleen zij het mij vergund nog op te merken, dat het voorgestelde artikel, behalve in zijn eisch van speciale voorschriften, ook nog op een andere wijze, evenzeer van practisch belang, den toestand verzwart.

Het bestaande artikel, zoowel als het voorgestelde, spreekt van „de reglementen” der instelling en het zullen, keert de Hooge Raad zich tegen mij, ook thans de reglementen van het waterschap moeten zijn, die de opmaking en de vaststelling der hoofslagboeken en registers regelen, evenals wanneer het voorstel wordt aangenomen.

Toch is het in beide gevallen niet per se hetzelfde. Naar onze tegenwoordige begrippen, en zoo bedoelt het ook het voorstel, beteekent „reglement” het constitutief reglement van het waterschap, de ordening aan het waterschap door het hooger gezag voorgeschreven, in tegenoverstelling van de keuren, ordonnantiën en resolutiën door het waterschap zelf genomen. Doch het is verre van zeker dat art. 17 der wet van 1841 die verordeningen van het waterschap zelf niet onder haar uitdrukking „reglementen” begreep. De Memorie van Toelichting erkent in hare aantekening op art. 2 van het ontwerp zelf dat „vóór de Provinciale Wet tot stand kwam, de beteekenis

15 der Zitting 1900—1901. Toekening van eenige bevoegdheden aan de besturen van waterschappen en veenpolders.

der beide uitdrukkingen keuren en reglementen minder vaststond". En gaat men het verhandelde in de afdeelingen voorafgaande aan de wet van 1841 na, dan zijn er tekenen, die er zeer sterk op wijzen, dat men toen en bij de opstelling dier wet onder den term reglementen wel degelijk ook de keuren en resolutiën der waterschappen zelf begreep. Men zie het aangeteekende bij van den Honert op bladz. 78 en op bladz. 153.

Trouwens dat is zeer begrijpelijk: de duidelijke bedoeling met art. 17 was om de kracht der oude hoofslagboeken en leggers te handhaven. Welnu, ik vrees geen tegenspraak, wanneer ik beweer, dat, voorschriften omtrent de opmaking dier bescheiden, zoo zij oudtijds en nog in 1841 al ergens werden aangetroffen, niet dan bij hooge uitzondering waren te vinden in wat wij nu zouden noemen het constitutioneel reglement van het waterschap, doch in den regel slechts voorkwamen in een resolutie van het waterschap zelf.

Dat nu ook in dit opzicht het wetsvoorstel, in zijn art. 15, de wet van 1841 verscherpt kan nuttig en juist zijn, doch dat ook in dit opzicht de Memorie van Toelichting zich van verandering ten eenenmale onbewust is, is opmerkelijk.

Doch nu de mededeelingen van de colleges van Gedeputeerde Staten.

Ondersteld, zoo was de tot hen gerichte vraag, de in het Voorloopig Verslag dezer Kamer voorkomende ruimere opvatting van art. 17 der wet van 1841 als zou die het voorkomen van bepaalde voorschriften in de reglementen niet eischen voor de bewijskracht der hoofslagboeken zij juist, is dan nadeel te vreezen voor de praktijk der waterschappen uit een onvoorwaardelijke invoering van het art. 15 nieuw, hetwelk zulke eischen wel stelt?

Noordbrabant zegt, dat in die provincie de leggers der waterleidingen in orde zijn, doch dat art. 84 van het algemeen reglement op de waterschappen zal moeten worden gewijzigd. Ik zou haast willen vragen, zal men, om eventueel aan ons art. 15 te voldoen, niet ook een bepaling in het reglement moeten opnemen, dat de legger den onderhoudsplicht bewijst en zal men dan geen reclame en beroep moeten toelaten en organiseren?

Gelderland is kennelijk tegen verscherping der eischen van het bestaande art. 17 gekeerd.

Zuidholland ontgaat de quaestie, want het gewaagt alleen van het hooger beroep en antwoordt niet op de vraag of de strengere nieuwe eischen zelf practisch bezwaar hebben. Het zegt wel, dat er hoofslagboeken zijn voor dijksonderhoud, doch het weersprekt niet dat het algemeen polderreglement van Zuidholland te hinnen aanzien geen regels stelt en het deelt niet mede of daaruit geen ongerief is te wachten. De mededeeling voorts dat leggers voor boezemwateren niet noodig zijn want dat zoowel onder de bestaande als onder de eventueel nieuwe wet het waterschap op grond van overeenkomst onderhoud kan eischen, moge belangrijk zijn, doch heeft met de quaestie niets te maken.

Eindelijk wijst Zuidholland op de „veel gunstiger positie" waarin de waterschappen komen, door al. 2 van het nieuwe artikel.

Daarover aanstonds.

Noordholland pleit, wordt art. 15 wet, onomwonden voor opschorting.

Ik waag te vragen, al ware het nu ook maar alleen die provincie die in ongelegenheid kwam, waarom zou men haar die bezorgen door een wetsherziening als deze, die in geen enkel opzicht urgent is?

Zeeland heeft geen bedenking omdat het in alin. 2 van art. 15 een veiligheidsklep meent te vinden. Daarover aanstonds.

Utrecht voelt geen practisch bezwaar, schoon er toch waterschappen zijn, die geschoeid zijn op de leest van het onvoldoende algemeen polderreglement voor Zuidholland.

Ik zou willen vragen, rekenen dan die polders niet mee?

Friesland's reglementen zijn ook voor den nieuwen toestand volkomen in orde.

Overijssel is omtrent den toestand in 7 der 41 waterschappen niet duidelijk.

In Groningen is alles in orde.

Zoo ook in Limburg.

Drenthe zegt, dat art. 15 nieuw bij haar geen leemte zal doen ontstaan. Zij geeft tevens ook voor de andere provinciën een

geruistellend advies op grond ook al weer van de tweede alinea van het voorgesteld art. 15.

Summa summarum zijn:

absoluut gerust: Friesland, Groningen, Limburg en naar 't schijnt ook Drenthe; absoluut ongerust: Noordholland; niet heelemaal gerust: Noordbrabant; niet pluis met sommige polders: Overijssel en Utrecht; onduidelijk: Zuidholland, terwijl op alin. 2 van het voorgestelde art. 15 steunen: Zuidholland en Zeeland en voor alle ook Drenthe.

Nu wil ik gaarne trachten om ten aanzien der gerusten de misschien toch niet heelemaal ijdele vrees te onderdrukken, dat het zelfs hun wel eens kon gaan als het vaak gaat met den bezitter van een kleedingstuk, dat, als het zoo in donker en kaln in de kast hangt, volkomen valide schijnt, doch zijn tornen en zwakke plekken vertoont zoodra men het gaat aantrekken om er mee uit te gaan.

Maar ik vraag nog eens, waarom, al wilden we alleen bij Noordholland en Gelderland ernstig bezwaar uitgedrukt vinden, waarom zouden we twee provinciën met haar talrijke waterschappen een onvoorwaardelijke herziening der wet van 1841 opdringen die haar in ongelegenheid brengt?

Is dan de zaak urgent, dat wil zeggen, heeft de ervaring bewezen dat de wet van 1841, zooals ze zestig jaar heeft gewerkt, in eenig opzicht dringende wijziging behoeft? Ik geloof niet dat iemand het beweert.

Of is soms dit voorstel, voor zoover het niet louter is een reproductie van de bestaande wet, hier en daar wat anders ingedeeld of uitgedrukt, zóó voortreffelijk in hetgeen zij anders doet, dat men geneigd zou zijn, ter wille daarvan veel minder heerlijks te accepteren?

De redactie is over het algemeen niet zeer schitterend en speciaal in art. 13, waar het de regeling eener competentie geldt, die glashelder moet zijn, bepaald warrig. De bepalingen omtrent de procedure, voor zoover ze zijn veranderd, zullen, zonder eenige noodzaak, slechts tot omslag en kosten leiden, gelijk reeds in het Voorloopig Verslag is opgemerkt.

Die omtrent de verdeling der competentie tusschen de administratieve en de rechterlijke macht doen stellig onder voor de bestaande. De bestaande wet definieert de gevallen die bij de administratieve macht ter berechting worden gebracht en bepaalt dan dat alle andere gevallen komen bij den rechter, zoodoende stellig en bepaald het heele veld behandelende. Het voorstel daarentegen zegt eerst, dat op het verzet wordt beslist door den rechter, behoudens eenige leelijk gestyleerde uitzonderingen, om dan weer eens te gaan bepalen welk verzet wordt gebracht bij de administratie, zoodoende het gevaar openende dat de niet duidelijk gestyleerde uitzonderingen in art. 13 niet volkomen kloppen met de attributie in art. 17 en men dan niet weet wat met den patiënt aan te vangen.

Er is bovendien een artikel dat naar mijn meening in zijn conceptie principieel verkeerd is. Het is altijd ons zelfde art. 15 en wel voornamelijk om zijn tweede alinea.

Hierover ten slotte nog een enkel woord, hetwelk mij tevens de gelegenheid zal geven te zeggen, dat en waarom ik het steunen van sommige provinciën, boven genoemd, op die tweede alinea, als veiligheidsklep, zoo zwak vind.

Art. 15 spreekt van twee heterogene dingen, het bewijs van de feiten en het bewijs van de schuldpllichtigheid. Iedereen voelt dat het bewijs van een materieel feit heel iets anders is dan het bewijs eener verplichting, en dat het laatste veel meer een beslissing, een oordeel is dan een bewijs. De twee dingen hadden dus gescheiden moeten blijven. Dat zij in de bestaande wet zijn vermengd geraakt was de schuld van omstandigheden.

Oorspronkelijk sprak inderdaad art. 17 der wet van 1841 alleen van het bewijs der daadzaken, en zeer natuurlijk, want oorspronkelijk bracht art. 13 dier wet alle verzet op grond van verkeerden aanslag, dus alle verzet ook wegens ontkenning schuldpllichtigheid, bij het administratief gezag. Bij de administratie zou vanzelf het administratief recht gelden en er was dus geen aanleiding om zoo iets ten aanzien der schuldpllichtigheid nog eens te verordenen. Intusschen een krachtige oppositie verzette zich tegen het brengen van het geschil over de schuldpllichtigheid bij den administratieven rechter. De Regeering gaf toe en bracht in art. 13 de woorden: „schoon zijn schuldpllichtigheid

niet ontkennende" waardoor hij die dit wél deed vanzelf met zijn verzet bij den rechter kwam. Maar nu maakte een ander deel zich ongerust, dat, kwam de schuldplechtigheid bij den civielen rechter te recht, deze haar zou meten naar civielrechtelijke maat en dat ging niet, want, zoo zeide men o. a., „de kohieren en schotboeken zijn in den regel niet met concurrentie van den schuldplechtige opgemaakt". Men maakte aldus zijn stem afhankelijk van de vraag of daarin zou worden voorzien en dat deed de Regeering door alsnu in het artikel over het bewijs der daadzaken in te voegen „als ten opzichte der schuldplechtigheid". Zoo werden de twee heterogene begrippen samengekoppeld, wat een fout was en wat de wetgever van thans, geheel vrijstaande, had behooren te vermijden.

Het is zelfs de vraag of de geheele bepaling omtrent het bewijs der feiten wel voldoende reden van bestaan heeft. Het is er om te doen dat schouwverbalen en dergelijke wettig bewijs op zullen leveren en dat het bestuur of zijn gecommiteerde leden overtredingen kunnen constateeren. Doch dat alles wordt reeds verkregen door de wettelijke bepalingen als die van art. 15 der wet van Juli 1895, volgens hetwelk de voorzitter en de leden van het bestuur en de beëdigde beambten van het waterschap belast zijn met de opsporing der overtredingen en voorts door de bepalingen der burgerlijke en strafwetten omtrent het bewijs door ambtsbevoegde verbalen.

Intusschen het kan wellicht een gemak opleveren, ofschoon het weinig te beduiden heeft, dat bijv. het gaarderboek bewijst dat een gegeven perceel inderdaad ligt binnen den polder en dat een legger kan bewijzen dat een gegeven perceel inderdaad aangeland ligt aan een weg of een watergang, en zoo zou wat de „daadzaken" betreft, de bepaling van art. 15 met haar tweede alinea zonder gevaar kunnen blijven bestaan, al keert het de gewone orde van zaken om, daar, wat de daadzaken betreft, het gewone bewijs veel meer voorkomt dan het zoogenaamde administratief bewijs. Doch als men voor het bewijs der feiten een bepaling welke ook maken wil, dan moet men die niet beperken tot het verzet op het dwangbevel, doch algemeen maken, zoodat ze ook van toepassing zij op alle berechting van overtreding van keuren en verordeningen, ook bij den strafrechter.

Anders is het met het zoogenaamde bewijs der schuldplechtigheid. Hier is de tweede alinea van art. 15 een onding, een antinomie, een bepaling die op het geval niet slaat. Wat is het te regelen geval? Het constateeren van eenen publiekrechtelijken onderhoudsplicht ten opzichte van het waterschap, zijn dijken, wateren of wegen. Met een civielrechtelijk onderhoud op contract of anderen civielen rechtsgrond gevestigd heeft art. 15 niet te maken. Zulk een verhouding kan tot dwangbevel geen aanleiding geven en kan alleen vervolgd worden met de gewone civiele actie. Het is dus alleen de publiekrechtelijke onderhoudsplicht die aan de orde is. Maar de publiekrechtelijke plicht wortelt uitsluitend in het publiek recht. Levert het publiek recht den noodigen grond voor de plichtigheid niet op, dan bestaat zij niet en is het onmogelijk om ze te gaan probeeren te construeeren ten civiele. Indien niet de administratieve macht heeft uitgemaakt dat de aangelanden onderhoudsplichtig zijn van zekeren watergang, is het onmogelijk om die verplichting te gaan zoeken in wat de tweede alinea noemt „de gewone middelen". Indien niet de administratieve macht heeft beslist dat het land van A of B is gehoefslaagd, dat is, belast met het onderhoud van dien dijk, dien weg of dien watergang, — indien zeg ik de administratieve macht dat niet heeft beslist door de constatering dier plichtigheid in het hoefslagboek, den legger, den dijkeel, het quohier of register, of waar of hoe ook, dan bestaat eenvoudig de verplichting niet, en dan is het een dood paard aan een boom gebonden te zeggen met de tweede alinea „dan kunt ge verplichting met de gewone middelen bewijzen".

De gewone middelen van het civiel recht kunnen feiten bewijzen, ze kunnen ook helpen aan schuldplechtigheid, doch alleen aan civielrechtelijke schuldplechtigheid, die welke volgt uit contract of uit zakelijken last, welke laatste weer slechts rusten kan op verjaring of op een van beide partijen uitgegane titel, doch nooit, wat men in 1841 ook zeer goed begreep, op een éenzijdig bescheid zooals een hoefslagboek of legger. Die laatste kunnen alleen door het administratief recht worden verheven tot kenbronnen van den publieken onderhoudsplicht en blijft het

administratief recht daarmee in gebreke dan kunnen de „gewone regelen" niet helpen.

De Hooge Raad overwoog bij zijn arrest van 5 Dec. 1884 (W. 5139) even klaar als juist „dat de door het administratief gezag in het algemeen belang geregelde verplichting om in het onderhoud van een openbaren weg te voorzien, te recht als een publiekrechtelijke last is aangemerkt, die daarom, ook blijkens art. 720 Burg. Wetb., niet naar de regelen van het burgerlijk recht beoordeeld mag worden en welks al of niet wettig bestaan ook niet afhangt van een der wijzen tot het ontstaan van burgerlijke rechtsverplichtingen gevorderd."

Art 15 van het voorstel derhalve, hetwelk, bij te kort schieten van het administratief recht, voor het bewijs van den publiekrechtelijken polderplicht verwijst naar de gewone regelen van het burgerlijk recht is een stuk averechtsche wetgeving en die provinciën, die, in haar adviezen aan den Minister, in de tweede alinea van art. 15 een veiligheidsklep hebben meenen te vinden tegen mogelijke hiaten in haar polderreglementen, zullen met dat vertrouwen zeer bedrogen uitkomen.

Het toppunt van onklare voorstelling bereikt de Memorie van Antwoord der Regeering aan deze Kamer op blad. 3, waar zij zegt: „art. 15 spreekt niet van de wijze, waarop de legger moet worden tot stand gebracht. Die legger is er of hij is er niet. In het eerste geval zal hij als bewijs van het bestaan van den onderhoudslast kunnen strekken, behoudens tegenbewijs en afgescheiden van de vraag, op welke wijze hij is tot stand gekomen. In hoever de legger die bewijskracht heeft zal de rechter in elk bijzonder geval hebben te beoordeelen. Daarentegen zal, wanneer het reglement omtrent het bewijs geen voorschriften inhoudt, volgens het artikel de schuldplechtigheid — dus ook de schuldplechtigheid van ouds — door de gewone bewijsmiddelen kunnen worden bewezen."

Neen, de legger, het hoefslagboek, het register, het quohier heeft alleen dan bewijskracht voor den onderhoudsplicht wanneer de wet de administratieve macht de bevoegdheid heeft verleend hem die bewijskracht te geven en wanneer het administratief gezag van die bevoegdheid heeft gebruik gemaakt. Maar dan heeft ook zulk een legger, als involveerende een beslissing van het competent gezag omtrent de onderhoudsplichtigheid, hetzij die vannieuws hetzij die vanouds, afdoende bewijskracht, die niet in elk geval nog eens door den rechter moet worden beoordeeld, doch die de rechter als zoodanig moet accepteren. En is er zulke administratiefrechtelijke beslissing omtrent den onderhoudsplicht en in dezen of genen vorm niet, dan bestaat de verplichting ook niet.

De heer Kniphorst, bij de beraadslaging over de wet van 1841, zide het duidelijk en juist: „de wet blijft het administratieve beginsel in volle kracht aankleven, zonder dat daaraan eenige atteinte wordt toegebracht. Immers kan de schuldplechtigheid alleen door de administratieve macht worden beoordeeld en die bevoegdheid is haar bij de nadere redactie van art. 17 voorbehouden", enz. (Zie bij v. d. Honert, bijlage B, blad. 34.)

Wij hebben in ons polderland achter de wet van 1841 nu ruim een halve eeuw als achter eenen suffisanten dijk veilig gelegen.

Wil men dien dijk gaan herzien en wil men er aan gaan veranderen, mij wel, doch men zorg dat hij zijn volle weerstandskracht behoude en men verzwakke hem dus niet op die punten waar hij het meest aan aanval blootstaat.

Dat doet het wetsvoorstel in art. 15 door het klare begrip van den publiekrechtelijken onderhoudsplicht, door zijn verwijzing naar de „gewone regelen" onklaar te maken.

Het is van te voren niet te zeggen tot welke bedenkelijke gevolgen zulke onklare wetgeving kan leiden in een wet als deze, die, eenmaal aangenomen, wel in afzienbaren tijd niet meer zal worden herzien.

Waarom zouden we dan deze wet aannemen?

Ik herhaal nog eens, er is niets wat tot herziening der wet van 1841 dringt. Geen enkele van onze honderden polders of waterschappen komt ook maar een oogenblik in gevaar of in last indien de wet van 1841 nog wat langer in kracht blijft.

Vergis ik mij niet, dan is ook de Minister dit met mij eens. Vergis ik mij niet, dan is ook niet zoozeer wegens de inwendige mérites van dit ontwerp zelf, hetwelk hij van de vorige Regeering overnam, dat hij de aanneming wenscht, doch veelmeer om een

18de VERGADERING. — 30 APRIL 1902.

15 der Zitting 1900—1901. Toekenning van eenige bevoegdheden aan de besturen van waterschappen en veenpolders.

reden gelegen ten eenenmale buiten die mérites, ja buiten dit geheele voorstel om.

Gelijk in onze vorige zitting is gebleken voelt de Minister zich gebonden aan een toezegging die de vorige Regeering aan de vorige Kamer schijnt te hebben gedaan, dat zij de wet van 1900 niet zou invoeren dan gelijktijdig met de herziening der wet van 1841.

Ik zou zeggen de Minister is hier te conscientieus. Van een eigenlijk gezegde zoogenaamde parlementaire transactie is hier niet gebleken. Doch al ware het anders, dan zal ook bij zulke transactie toch wel het redelijke beginsel gelden dat zij haar kracht verliest waar blijkt dat zij op dwaling berust.

En dat inderdaad dwaling in het spel was, is door dezen Minister zelf ten volle beaamd, waar hij op mijn betoog, in onze laatste zitting, dat de vreeze die de toezegging had ingegeven, of zoo men wil tot de transactie had geleid, als ten eenenmale zonder grond op dwaling berustte, antwoordde, kernachtiger kon het niet, dat dat was het indwonen eener open deur.

Ik maak mij dus over het lot van de wet van 1900 niets bevreesd, doch bovendien, wat daarvan zij, mag ik niet aannemen dat deze Kamer in haar vrije beslissing over dit wetsvoorstel ook maar eenigszins zich belemmerd zou voelen door een onvoorzichtige toezegging door de Regeering aan de andere Kamer omtrent een andere wet gedaan.

Ik voor mij ten minste voel mij in dit opzicht ten eenenmale vrij en zal tegen deze wet stemmen, de verantwoordelijkheid wegens de niet invoering der wet van 1900 latende aan de Regeering.

De heer de Marez Oyens, Minister van Waterstaat, Handel en Nijverheid: Mijnheer de Voorzitter! Zooals de geachte afgevaardigde uit Zuidholland aan het eind van zijn rede opmerkte, is het voor de tweede maal dat mij het voorrecht te beurt valt met hem van gedachten te wisselen over het wetsontwerp dat thans ter beslissing aan deze Kamer is voorgelegd. Het heeft mij genoegen gedaan zijn rede te hebben kunnen aanhooren, omdat men van een zoo bekwaam rechtsgeleerde, ook in het administratieve recht, altijd nog veel kan leeren. Doch dat genoegen ging toch eenigszins gepaard met verwondering, omdat de aanval van zijn zijde tegen dit wetsontwerp niet was te verwachten, wanneer men kennis neemt van het Voorloopig Verslag dezer Kamer ten aanzien van dit ontwerp. Die verwondering is te grooter omdat, terwijl er eenige mutatiën hebben plaats gehad in de samenstelling van dit hooge Staatslichaam, dit niet geldt voor den geachten afgevaardigde. Ook hij heeft medegewerkt tot het Voorloopig Verslag en, ondanks enkele opmerkingen daarin voorkomende, in het bijzonder omtrent art. 15, heeft men toch gemeend het Verslag te moeten beginnen met deze uiting: „dit gewichtige ontwerp, hetwelk strekt tot vervanging van de wet van 1841, brengt vele verbeteringen en verduidelijkingen aan.” Dat is dus het oordeel van de Kamer over deze wet. En zoo gaat het Verslag voort: „waarom men het gaarne tot wet zal zien verheffen.” Wij hebben hier niet te doen met „enkelen” of „sommigen”, maar met „men” en het was dus niet vernietigend van de Regeering om die zinsnede op te vatten als de vrij unanieme opvatting van de Kamer.

Ik wil dus gaarne erkennen dat ik eenigszins verrast ben geworden door de zeer principieele bestrijding van den geachten afgevaardigde. Nevens de critiek heeft hij ook echter eenigen lof toegekend aan art. 15, waarop in het bijzonder zijn pijlen gericht waren. Hij heeft erkend, dat het juist was, dat dit artikel zou leiden tot opening van de bevoegdheid tot het inbrengen van reclames tegen de inrichting en de vaststelling van de verschillende leggers, staten, boeken, die het bewijs der schuldpllichtigheid uitmaken. Hij heeft er aan toegevoegd den wensch, dat de gelegenheid zou worden gegeven in de wet, door een overgangsbepaling misschien, om eerst de reglementen met die bepaling in overeenstemming te brengen. Maar ik zal straks aantonen dat die wensch van den geachten afgevaardigde niet gefundeerd is en ook niet algemeen gedeeld wordt door degenen die in hoofdzaak met deze aangelegenheid zich bezighouden, namelijk de provinciale besturen.

De geachte afgevaardigde heeft er op gewezen dat art. 15 een andere beteekenis hecht aan het woord „reglement” dan de

wet van 1841 en in art. 15 alleen bedoeld wordt het constitutieve reglement van het waterschap, terwijl de wet van 1841, hij heeft daarbij de geschiedenis van die wet tot staving van zijn stelling opgeroepen, een ruimere beteekenis gaf aan het woord „reglement” en ook die reglementen zou hebben erkend die van de waterschappen zelf zijn uitgegaan.

Ik meen — het zij in het voorbijgaan opgemerkt — dat die stelling van den geachten afgevaardigde niet volkomen bevestigd wordt door de jurisprudentie. Immers — en het doet mij leed van tijd tot tijd terug te moeten komen op de procedure — in de quaestie van Delfland is niet gebleken dat door de rechterlijke macht aan het woord „reglement” die beteekenis wordt toegekend die de geachte afgevaardigde er aan toekent.

Wat toch is het geval? In Delfland wordt de plicht tot het onderhouden van het boezemwater niet gestaafd door eenigen legger in het reglement zelf erkend, door het reglement zelf ingesteld, maar door een staat die opgemaakt is in het jaar 1844. Ik herhaal, die staat baseert zich niet op het reglement, derhalve wordt aan de bewijskracht van dien staat getwijfeld. Die twijfel werd niet gedeeld door de Haagsche rechtbank, die er in 1897 bewijskracht aan heeft toegekend, ofschoon hij niet was gebaseerd op het constitutieve reglement van Delfland, maar de rechtbank was van oordeel dat toch die staat eenigszins overeenstemmende — om de uitdrukking van de wet van 1841 te gebruiken — met het reglement, aangezien in dat reglement aan dijkgraaf en hoogheemraden de bevoegdheid was toegekend van regeling van dien staat.

Na heeft Delfland dien staat bezegeld met een keur. Doch ziet, wat geschiedt? Thans heeft dezelfde rechtbank van 's Gravenhage — *hinc illae lacrimae* — terwijl zij de wet van 1841 had geïnterpreteerd in den zin van den geachten afgevaardigde, zooals voorkomt in het Voorloopig Verslag van deze Kamer, terwijl de provinciën druk aan den gang waren om de Regeering te adviseeren, een *contrair* vonnis gewezen en het college van Gedeputeerde Staten van Zuidholland wijst daarop in zijn advies.

Het zegt: „Inderdaad is aan dezen staat bij vonnis van de arrondissements-rechtbank van 's Gravenhage van 8 December 1897 bewijskracht toegekend, omdat het reglement van Delfland van 1804, dat in 1844 in werking was, in art. 18 aan het hoogheemraadschap opdroeg de besturende en uitvoerende macht over alles wat tot behoud en welzijn van het hoogheemraadschap strekken kan, mitsgaders tot instandhouding van goede orde en veiligheid betrekkelijk tot deszelfs waterstaat in het algemeen en deszelfs boezem in het bijzonder, en mitsdien de staat, waarbij de onderhoudplicht wordt geconstateerd in 1844 door dijkgraaf en hoogheemraden werd opgemaakt in overeenstemming met het reglement.

„Sedert heeft Delfland niettegenstaande deze beslissing getracht aan den staat der boezemwateren door bepalingen in de keur vaster grondslag te geven, o. a. door een reclamerecht te regelen op ons college en de Kroon. Het reglement van Delfland geeft voorschriften omtrent de vaststelling en bijhouding van hoefslagboeken ter constateering van dijkspllichtigheid, maar gewaagt niet van staten of leggers ter constateering van den onderhoudsplicht van boezemwateren. De zekerheid, dat de rechter steeds een staat als de Delflandsche een bewijs zal achten in overeenstemming met het reglement, heeft men alleen indien het reglement van dien staat gewag maakt.

„Op het oogenblik, dat wij dit schrijven vaststellen, heeft dan ook, blijkens een bericht in de dagbladen, de Haagsche rechtbank een beslissing genomen, die lijnrecht tegenover die van 1897 staat.”

Een beslissing, waartegen Delfland, zooals wij zooeven van den geachten afgevaardigde hebben gehoord, in cassatie is gekomen.

Ik mag dit aanhalen, omdat uit het advies blijkt, dat Delfland dien staat had bezegeld door een keur. Is nu juist wat de geachte afgevaardigde beweert, dat het woord „reglement” in de beteekenis van de wet van 1841 ook omvat datgene, wat van het waterschap zelf is uitgegaan, de keur, dan zou het gansche bezwaar zijn vervallen geweest en zou men kunnen zeggen: het staat wel niet in het constitutieve reglement, maar het staat in de keur. Dit bewijst, dat de leer van den geachten afgevaardigde, dat onder „reglement” de keur begrepen moest worden, niet algemeen wordt gedeeld. Het spreekt van-

15 der Zitting 1900—1901. Toekenning van eenige bevoegdheden aan de besturen van waterschappen en veenpolders.

zelf, dat omtrent een dergelijke materie de gevoelens zeer kunnen verschillen en ik wijs alleen op deze zaak ten einde de Kamer de overtuiging te geven, dat natuurlijk de geachte afgevaardigde voor zijn meening wel zeer veel goede gronden heeft, die hij hier welsprekend voordroeg, maar dat wij toch in een zeer dobbere materie verkeerden.

Dat punt moeten wij vasthouden. Wij behooren niet te zeggen: dit is zóó en dat is zóó, maar de hoofdzaak is de vraag of wij van een toestand van onzekerheid komen in een meer zekeren toestand, ja dan neen. Ik zal straks aantonen, dat wij inderdaad mogen zeggen, dat vrij algemeen het gevoel van hen, die in deze zaak gehoord zijn, is, dat wij een schrede vooruit doen in de richting van zekerheid. Ik herhaal het: ook de Kamer zeide dat: „dit gewichtig ontwerp brengt veel verduidelijkingen aan”.

Nog een paar opmerkingen in het algemeen. Het is geen *oratio pro domo*, zooals de geachte afgevaardigde te recht heeft opgemerkt. Ik heb noch als lid der Staatscommissie noch in een andere afdeeling dan waarvan ik de eer had chef te zijn, aan de voorbereiding eenig deel gehad, maar ik meen dat de critiek van den geachten afgevaardigde op de Memorie van Toelichting niet in alle opzichten juist is. De geachte afgevaardigde heeft het doen voorkomen alsof alles, wat in dat stuk niet uitdrukkelijk gezegd is, bij voorbeeld dat nu het reclamerecht werd geregeld en ook dat aan het woord „reglement” thans een andere beteekenis zou moeten worden gegeven (wat trouwens door mij wordt betwist), onbewust was geschied. Zoo gaat het niet; daaromtrent kan ik eenige mededeelingen doen.

Niet alles wat in de Memorie van Toelichting ontbreekt, is gevolg van onbewustheid. Indien de Memorie van Toelichting alles opnam, waarvan zich de steller bewust was, dan vrees ik dat de leden der Staten-Generaal het dubbele zouden te lezen krijgen van hetgeen zij thans reeds moeten inzien.

Nu is de hoofdstelling van den geachten afgevaardigde, dat in de oude wet het woord „overeenstemt” voorkomt en dat in de nieuwe wet bepaald wordt: „bij het reglement der instelling of provinciale verordening voorgeschreven”.

Nu is vrijwel aan te nemen, en ook vrijwel aangenomen, dat wanneer de wet van 1900 tot stand komt, de bekende wet houdende algemeene regels omtrent het waterstaatsbestuur, van 10 November 1900 (*Staatsblad* n°. 176), in de constitutieve reglementen van waterschappen verandering zal moeten gebracht worden.

Men stelt zich in verscheidene provinciën voor, dat wijziging ook op dit punt in verschillende waterschapsreglementen zal moeten komen, maar zij achten dit niet zoo bezwaarlijk dat daarom deze wet zou moeten verworpen worden. De geachte afgevaardigde heeft er zelf op gewezen, dat verschillende provinciën volkomen gerust zijn, en hij heeft als ten eenenmale ongerust gekenschetst de besturen van Noordholland en Gelderland; maar die ongerustheid is niet zoo groot dat men vreest dat daaruit groote ongelegenheid zal voortkomen.

Zuidholland haalde de geachte afgevaardigde aan als een provincie, die met deze regeling in het algemeen niet was ingenomen. Het is waar dat die provincie aanneemt dat het reglement moet gewijzigd worden, maar die provincie oordeelt, dat zelfs voor het onverhoopte geval, dat dit wetsontwerp niet werd aangenomen, toch tot wijziging van het reglement zal moeten worden besloten.

Het gewestelijk bestuur is zelfs verder gegaan en heeft reeds met Delfland gecorrespondeerd over dergelijke wijziging, op grond juist van de procedure waarvan ik gewaagde.

Dit is niet alleen gevoeld door Zuidholland, maar ook het bestuur van Delfland heeft dit beaamd, dat aan het provinciaal bestuur reeds een ontwerp van redactie gezonden heeft.

Het is mij dus ten eenenmale onbegrijpelijk, hoe men op grond van de meening dat de reglementen moeten gewijzigd worden, zich zoodanig verzet tegen dit wetsontwerp.

De Provinciale Staten komen toch 2 maal 's jaars bijeen en kunnen bovendien nog extra-vergaderingen houden.

De ongelegenheid is ook naar het gevoel van Noordholland zoo gering, dat die provincie niet eens dadelijk aan het werk gegaan is om er in te voorzien.

Men vergeete toch niet dat deze bezwaren, hoewel minder

scherp gekleurd dan door den geachten afgevaardigde in deze vergadering gedaan is, reeds bekend waren in Juni. Den 7den Juni van het vorige jaar is namelijk het Voorloopig Verslag vastgesteld, en derhalve konden toch de provinciale besturen nu reeds dadelijk — gelijk dan ook Zuidholland deed — aan het werk gaan om de reglementen te wijzigen, maar zoo een bijzondere haast is er in onze administratie niet, en dat is ook de opvatting van de provinciale besturen. Ter gelegener tijd zullen die reglementen wel eens gewijzigd worden en der *Kampf ums Recht*, waarover de groote von Jhering indertijd een verhandeling schreef, is bij ons te lande zóó weinig inheemsch, de procedures zijn zóó schaars, dat de mindere spoed van de administratie blijkens de ervaring van tal van jaren de rechterlijke uitspraken nog wel kan bijhouden.

De geachte afgevaardigde stelde het intusschen voor, alsof wij hier zouden hebben twee lijdende provinciën, en, zeide hij, wanneer twee provinciën van al de gewesten des lands lijden zullen door de aanneming van dit wetsontwerp, wat zou ons dan toch bewegen om het tot wet te verheffen? Dat zou misschien nog goed zijn als het zoo'n mooi wetsontwerp was, maar dat is het niet; het is onduidelijk gesteld en het heeft nog andere feilen.

Mijnheer de Voorzitter! Wat die onduidelijke en minder juiste redactie aangaat, waarop de geachte afgevaardigde wees, ik hoop geen verraad te plegen aan mijn eigen zaak door te verklaren, dat die redactie inderdaad wel beter had kunnen zijn. Wie zich nog de brochure herinnert die professor Opzoomer een, meen ik, 25 of 30 jaren geleden, heeft geschreven over „onze achterlijkheid in de kunst van wetgeving”, zal daarover zich niet zeer verbaasd kunnen betoonen.

Hoe lang men in zijn leven ook bezig is geweest met de samenstelling van wetten en reglementen — ik weet niet of dit alleen mijn ervaring is — dagelijks voelt men zich verder verwijderd van het ideaal, dat men zich in het begin van zijn administratieve loopbaan te dien aanzien moet hebben voorgesteld. Misschien ligt de oorzaak in mindere vertrouwdheid met de taal, als gevolg van de kennismaking van vreemde talen, en ik kan dan ook in zeker opzicht de minder goede taal van dit wetsontwerp betreuren. Met name betreurt ik dat men schoone rechtsuitdrukkingen, door de eeuwen geijkt, heeft prijsgegeven. Ik wijs op een uitdrukking van de wet van 1841, waar zoo tekenend en schoon omtrent het recht van aardhalen (dat moet geschieden zoo dichtbij mogelijk en met het minst mogelijk toebrengen van schade) werd bepaald dat het moest geschieden „ter naaster lage en ter minster schade”. Als ik mij niet vergis, wordt die gelukkige uitdrukking gemist in het wetsontwerp.

Ik zeg dit natuurlijk niet, Mijnheer de Voorzitter, om de Kamer te bewegen van ter wille van dit taalverlies haar goedkeuring aan dit wetsontwerp te onthouden, maar alleen om te doen zien dat ik in zeker opzicht medega met de critiek van den geachten afgevaardigde tegen de redactie.

Als de geachte afgevaardigde echter beweert, dat de procedure zoo omslachtig is geworden, dan heb ik daarvoor niet veel gronden hooren aanvoeren. Ik weet wel dat in de stukken wordt gezegd, dat het verkeerd is om te dagvaarden den ontvanger en het bestuur en dat er ook critiek is geuit tegen de executie van het dwangbevel, omdat men vond dat dit wel kon blijven gaan volgens de wet van 1841 door beambten van het waterschap, terwijl die executie bij de nieuwe regeling is opgedragen aan den deurwaarder, doch dit komt mij inderdaad voor een belangrijke verbetering te zijn. Laat de waarschuwing, de sommatie uitgaan van den ambtenaar van het waterschap, maar waar eenmaal een dwangbevel is en geëxecuteerd moet worden, moet men er prijs op stellen dat dit geschiedt door iemand wiens dagelijksch werk het is, door een openbaar ambtenaar als de deurwaarder.

Wanneer de geachte afgevaardigde vraagt welke lichtzijden dit ontwerp heeft en verzoekt hem enkele daarvan aan te wijzen, dan ben ik zoo vrij den geachten afgevaardigde te verwijzen naar de Memorie van Toelichting, waar bij de artt. 26 en 27 (nu 24 en 25) gesproken wordt over de betere regeling van de executie.

„Art. 25 der wet van 1841 — zoo leest men daar — heeft vele leemten, waarin noodzakelijk moet worden voorzien.

„Ten eerste is noodig een waarborg, dat niet de aangeslagene

door vervreemding van zijn schuldplichtig eigendom het verhaal der lasten aan dat perceel onmogelijk make. Die waarborg wordt gevonden in de bepaling, dat het goed... verbonden blijve...

„De tweede leemte waarin te voorzien is, is gelegen in de onzekerheid waartoe art. 25 der wet van 1841 aanleiding geeft ten aanzien der vraag, of het voorrecht voor waterschapslasten toegekend al dan niet gaat boven hypotheek. De vraag is door rechterlijke colleges in verschillenden zin beslist.”

Zoo zijn er meer lichtzijden die der Kamer niet zijn ontgaan, toen zij sprak van de vele verbeteringen en verduidelijkingen.

De hoofdaanval van den geachten afgevaardigde was echter gericht tegen die bepaling van art. 15, welke vrij algemeen toejuiching vond en door alle provinciale besturen is beschouwd als een veiligheidsklep. Wat was de zaak? Na de zeer besliste verklaring dat de schuldplichtigheid voor bewezen wordt gehouden wanneer daarvan blijkt op de wijze bij de constitutie van het waterschap of bij provinciale verordening voorgeschreven, na die schijnbare maar duidelijke beperking — ik zeg schijnbare in vergelijking met het oog op de wet van 1841, met het oog op de bekende procedure — wordt in het tweede lid van art. 15 gezegd: „wanneer het reglement of de verordening omtrent dat bewijs geen voorschrift inhoudt, kan zij door de gewone middelen worden bewezen”.

Het provinciaal bestuur van Zuidholland heeft ook omtrent dit punt zeer gewichtige mededeelingen gedaan en opmerkingen gemaakt. „Dat het tweede lid — zegt het provinciaal bestuur — niet voorkomt in art. 17 van de wet van 1841, wel in het nieuwe artikel, wijst er op dat het in een leemte der wet van 1841 voorzien moet. In welke leemte? Dat ook een waterschap rechten kan ontleenen aan een burgerrechtelijken titel behoefde werkelijk niet vermeld te worden. De bestaande leemte is dan ook deze: dat bij het zwijgen van het reglement de schuldplichtigheid *van ouds* niet voor den rechter bewezen kan worden. Hierin wil art. 15 voorzien. Deze bedoeling drukt nu het tweede lid van art. 15 duidelijk uit.”

Maar de geachte afgevaardigde heeft gemeend dat voornamelijk zoo onjuist was, dat in art. 15 het bewijs der daadzaak, der feiten, was opgenomen. In de wet van 1841, hij heeft het zelf erkend — en wij hebben een belangrijke geschiedkundige verklaring van hem vernomen — komt dit ook voor. Hij heeft gevraagd of regeling van het bewijs van de daadzaken noodig was en voorts of, als dit het geval is, de bepaling dan ook niet had moeten worden uitgestrekt tot het bewijs van de daadzaken bij de overtreding van een keur. Maar de geachte afgevaardigde gaf zelf het antwoord door te verwijzen naar art. 15 der wet van 1895, waar de bevoegdheid is gegeven tot het opmaken van een schouwverhaal. Dit is natuurlijk voldoende bewijs, waaromtrent geen nadere regeling noodig is.

Maar, zegt de geachte afgevaardigde, voor die schuldplichtigheid is het bewijs door de gewone middelen een onding. Het publiek recht stelt vast den onderhoudsplicht, die niet ten civiele kan worden bewezen. Hij is zelfs zoo ver gegaan om te zeggen: dat is een dwaasheid.

Wat is de toestand? In Rijnland bij voorbeeld, is, wat de boezemwateren aangaat, voor eenige onderhoudsplichtig het waterschap en voorts hebben de eigenaars als zoodanig de overige boezemwateren te onderhouden, behalve die welke opgenomen zijn onder zekeren staat, in Rijnland bekend als staat B, die den onderhoudsplicht vermeldt met den rechtstitel, waarop die berust.

Nu begrijp ik dus niet, dat de geachte afgevaardigde kan beweren dat die onderhoudsplicht niet ten civiele kan worden bewezen. Kan men niet ten civiele komen met een overeenkomst? Ik moet den geachten afgevaardigde niet begrepen hebben, want ik zou meenen dat een onderhoudsplicht wel ten civiele kan worden vastgesteld, waar het openbaar gezag dien ontleent aan overeenkomst.

Als er geen overeenkomst is, kan men de schuldplichtigheid aannemen door een ander bewijs, bijv. door een staat. Nu weet ik wel dat die staat of legger, wanneer hij niet voorkomt in het constitutionele reglement, niet een enig bewijsmiddel kan zijn, maar een begin van schriftelijk bewijs kan het wel wezen. Art. 1939 Burgerlijk Wetboek spreekt van bewijs door getuigen aan te vullen. In ons recht hebben wij bewijs door schriftelijk bewijs, door getuigen, door vermoedens, door verjaring en ik meen dat er veel kans op is, dat, wanneer men den staat in

Delfland als onderwerp van geding overlegde aan den rechter, en dan bijv. door getuigen zou kunnen bewijzen, dat die staat sedert zeer vele jaren is nageleefd en uitgevoerd, de rechter dat wel als een bewijs zal aannemen, dat wil zeggen — men versta mij wel — naar de nieuwe wet, niet naar de oude, die de geachte afgevaardigde zoozeer roemt, want daarin ontbreekt het tweede lid van art. 15. Dat is voor den geachten afgevaardigde in zekeren zin het onheil in zijn procedure; had hij dat tweede lid van art. 15 maar! In de nieuwe wet wordt gezegd, dat wanneer het reglement geen voorschrift inhoudt, van de gewone middelen van recht kan worden gebruik gemaakt om het bewijs te leveren.

Thans de opmerking van den geachten afgevaardigde, dat nooit te zeggen is, tot welke gevolgen een onklare voorstelling leiden kan en dat alles zoo goed gaat als het gaan kan. Het eerste is zeker waar en de procedure omtrent de wet van 1841 is daarvan zeker wel het bewijs. Het woord, dat den geachten afgevaardigde in art. 17 van de wet van 1841 zoozeer toelacht, namelijk „overeenstemt”, is aan de rechtbank van 's Gravenhage in November 1901 minder duidelijk voorgekomen en heeft haar, ondanks het pleitvermogen van den geachten afgevaardigde, niet kunnen bewegen aan den „staat van Delfland dd. 1844” bewijskracht toe te kennen.

Dat alles zoo goed gaat als het gaan kan, zal de cliënt van den geachten afgevaardigde, namelijk Delfland, niet onderschrijven; voor den geachten afgevaardigde, in de pleitzaal op bekend en geliefkoosd terrein, is het proces minder onaangenaam, maar toch mag het voor Delfland een minder gunstige toestand worden genoemd.

Een woord van dank ten slotte aan den geachten afgevaardigde. Ik nam bij de behandeling van de begroting in deze Kamer de vrijheid aan den geachten afgevaardigde een advies te vragen als lid van het Parlement. Ik heb van hem een advies vernomen omtrent het in werking treden van de wet van 1900, maar op de vraag, of het nu wel oorbaar was om, ondanks hetgeen gebeurd was omtrent de invoering der wet, tot de invoering te besluiten, voordat dit wetsontwerp tot wet was verheven, heb ik in die zitting der Eerste Kamer geen beslist antwoord ontvangen.

Heden is de geachte afgevaardigde met het advies voor den dag gekomen. Hij heeft mij beslist gezegd, dat ik mij die uitlating van het vorige Kabinet niet behoef aan te trekken. Ik geef hem dadelijk toe, en het is mijn stellige overtuiging, dat deze Kamer volkomen vrijheid van handelen heeft tegenover het ander deel der Volksvertegenwoordiging. Dat echter het gemis van continuïteit tusschen opvolgende Kabinetten zoover zou kunnen gaan, dat een volgend Kabinet zich in een zaak als deze geheel vreemd aan de politiek, niet gebonden zou behoeven te achten aan een uiting of toezegging van een afgetreden Minister — dit kan ik moeilijk beamen.

Wanneer dus dit wetsontwerp onverhoopt niet werd aangenomen, dan zal niet slechts al de arbeid, die daaraan besteed is, weer opgevat moeten worden, maar zeer zeker zal daarvan ook het gevolg zijn, dat de wet van 1900 nog waarschijnlijk geruimen tijd buiten uitvoering zal moeten blijven.

De beraadslaging wordt gesloten.

Het wetsontwerp wordt in stemming gebracht en met 31 tegen 2 stemmen aangenomen.

Voor hebben gestemd de heeren de Jong, van der Does de Willebois, van Lier, Alberda van Ekenstein, van Velzen, Hovy, Welt, Bultman, Reekers, Vening Meinesz, Pijnacker Hordijk, Bevers, Geertsema, van Zinnicq Bergmann, Cremers, Gleichman, van Welderen Rengers, 's Jacob, Godin de Beaufort, Nebbens Sterling, Nijsingh, Rahusen, Laan, van Alphen, van Roijen, van Boneval Faure, 't Hooft, Breebaart, Sassen, Kist en de Voorzitter.

Tegen hebben gestemd de heeren Vlieland Hein en van Pallandt van Waardenburg en Neerijnen.

Afwezig bij deze stemming de heeren van Swinderen, Rutgers van Rozenburg, Michiels van Kessenich en Regout.

De vergadering wordt voor een half uur geschoorst en daarna hervat.

De **Voorzitter** deelt mede, dat is ingekomen een Koninklijk besluit van 28 April jl. n°. 28, houdende eervolle ontheffing van de tijdelijke waarneming van het beheer van het Departement van Koloniën met ingang van 1 Mei a. s. van den gepensionneerden luitenant-generaal J. W. Bergansius, adjudant in buitengewonen dienst van Hare Majesteit.

Dit besluit wordt voor kennisgeving aangenomen;

De behandeling van de wetsontwerpen wordt voortgezet.

II. VERKLARING VAN HET ALGEMEEN NUT DER ONTEIGENING VAN EIGENDOMMEN, NOODIG VOOR DE VERBETERING VAN DE OUDE VAART EN DE NOKSLOOT. (156)

III. VERKLARING VAN HET ALGEMEEN NUT DER ONTEIGENING TEN BEHOEVE VAN EEN SPOORWEG VAN SPIJKENISSE NAAR HELLEVOETSLUIS EN VAN SPIJKENISSE NAAR OOSTVOORNE. (159)

IV. WIJZIGING VAN ENKELE ARTIKELEN IN HET WETBOEK VAN STRAFRECHT BENEVENS VERDERE VOORZIENINGEN IN VERBAND MET DE WET VAN 6 FEBRUARI 1901 (STAATSELAD N°. 62), HOUDENDE WIJZIGING EN AANVULLING VAN DE BEPALINGEN IN HET BURGERLIJK WETBOEK OMTRENT DE VADERLIJKE MACHT EN DE VOOGDIJ EN DAARMEDE SAMENHANGENDE ARTIKELEN, ALSMEDE VAN EEN DAARMEDE VERBANDHOUDEND VOORSCHRIFT VAN HET WETBOEK VAN BURGERLIJKE REGTSVERORDENING. (113)

V. NATURALISATIE VAN RUDOLPH LOEB, JOHANN FERDINAND BRAUN, DIRK EGBERTUS WENTINK, ANTON HAHN, PETER JOSEPH STEINS, PAUL OTTO STOLZ, LAZAR SCHIFF, LEOPOLD PAPPENHEIM, JOHANN RÜHLÄNDER, LÜPPE SANTJER, THEODOR KARL ROBERT WÜST, ANDREAS CARL SOMMER EN PHILIPPUS JOHANNES KLOPPERS. (147)

VI. VERHOOGING VAN HOOFDSTUK V DER STAATSBEGROTING VOOR HET DIENSTJAAR 1902. (150)

VII. VERHOOGING EN WIJZIGING VAN HOOFDSTUK V DER STAATSBEGROTING VOOR HET DIENSTJAAR 1902. (151)

Deze wetsontwerpen worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

VIII. BEKRACHTIGING EENER WIJZIGING DER HEFFING VAN HAVEN- EN OPSLAGGELD VOOR HET GEBRUIK DER PROVINCIALE HAVEN TE KUINRE EN BEPERKING DER AAN DIE HEFFING VERLEENDE BEKRACHTIGING TOT EEN BEPAALDEN TERMIJN. (145)

De beraadslaging wordt geopend.

De heer **Kuyper**, *Minister van Binnenlandsche Zaken*: Mijnheer de Voorzitter! In het Verslag wordt de opmerking gemaakt, dat door aanneming van het amendement-Duymaer van 't Twist, een incongruïteit in de wet is gebracht, doordat de door hem voorgestelde wijziging op art. 2, wat de tijdsbepaling betreft, niet evenzoo is aangebracht in art. 1. Het moet zonder voorbehoud worden toegegeven, dat hier metterdaad een vergissing is begaan. De vraag is nu maar of die vergissing van dien aard is dat zij aanleiding moet geven om het wetsontwerp, gelijk in het Verslag met een enkel woord wordt aangeduid, dezerzijds in te trekken. Die vraag nu meen ik in ontkennenden zin te kunnen beantwoorden. Indien de vergissing omgekeerd ware begaan, en de bekrachtiging tot 1904 op de wijziging was toegepast, maar daarentegen de bekrachtiging van de heffingsverordening op 1907 ware bepaald gebleven, dan zou men in een onhoudbaren toestand zijn geraakt. De stand van de zaak is nu deze, dat de heffingsverordening als zoodanig bekrachtigd is tot 1904. Na 1904 kan er dus, wanneer er bij de wet geen nieuwe bekrachtiging komt, door Provinciale Staten eigenlijk geen verdere uitvoering aan deze heffingsverordening meer worden gegeven.

Of nu een verordening waaraan toch geen uitvoering kan worden gegeven, gewijzigd of niet gewijzigd is, doet ter zake niets af. Het eenig effect van de vergissing welke begaan is, is, dunkt mij, dit, dat wanneer in 1904 de heffingsverordening krachteloos wordt en in 1905 een nieuwe bekrachtiging zal moeten worden voorgesteld; die bekrachtiging dan zal kunnen worden voorgesteld niet naar het besluit gelijk het in 1894 is genomen, maar gelijk het thans is voorgedragen, omdat, wegens het doorloopen van de wijziging in de heffingsverordening tot 1907, de tekst van 1894 alsdan geen dienst meer kan doen. Tevens wensch ik te doen opmerken, dat na de in de Tweede Kamer gevallen beslissing in 1905 voor de bekrachtiging wel geen termijn langer dan van 2 jaar zal kunnen worden voorgesteld.

Er is dus incongruïteit maar geen tegenspraak; het één sluit het ander niet uit; moeilijkheid bij de uitvoering is niet te duchten.

Intusschen in aanmerking nemende dat, wanneer de voordracht zooals zij daar ligt in het *Staatsblad* komt, zij geen fraai staal van wetgeving zal zijn, wil ik gaarne overwegen in hoever er oorzaak zal zijn om later een kleine wijzigingswet voor te stellen. Ik acht hieraan e. q. de voorkeur te moeten geven boven intrekking, omdat het noodig is dat deze heffingsverordening zoo spoedig mogelijk bekrachtigd zij. Op dit oogenblik bestaat er ten aanzien van de haven van Kuinre voor de Staten van Overijssel een niet gedekte toestand. Oponthoud zou thans hinderlijk zijn, terwijl we voor een kleine wetswijziging, om nl. 1907 te veranderen in 1904, later al den tijd zullen hebben en dus niet met overhaasting behoeven te werk te gaan, onderwijl inmiddels de verordening werken kan.

Overigens wil ik nu reeds gaarne mijnerzijds verklaren, dat, wanneer in 1904 of 1905 een nieuw wetsontwerp zal moeten worden opgemaakt, zorg zal worden gedragen dat de nu begane vergissing in dat voor te stellen wetsontwerp zal worden verbeterd. En zegt men nu, Mijnheer de Voorzitter, gij weet niet of gij dan hier nog staat; dan antwoord ik: Wij hebben dezen morgen nog gehoord van de continuïteit der Regeering, ook bij wisseling van Kabinet; welnu, ik geloof dat mijn eventuele opvolger wel geen bezwaar zal hebben om ook ten deze de door mij gedane toezegging gestand te doen.

De heer **Rahusen**: Een enkel woord naar aanleiding van het door den Minister gesprokene. Na de verklaring dat hij gaarne de gevolgen van het verzuim zal wegnemen en een beteren vorm aan de wet zal geven, zal ik geen gevolg geven aan mijn voornemen om stemming over dit wetsontwerp te vragen en tegen dit wetsontwerp te stemmen.

De Minister vergaunne mij een opmerking. De zaak is nu niet en règle. Hij zal trouwens zelf wel van gevoelen zijn dat dit zoo is.

De Minister splitst wijziging en heffing, hoewel bij de Provinciale Wet de bekrachtiging van de wijziging en de bekrachtiging van de heffing eigenlijk één zaak is. Het tweede lid van art. 116 der Provinciale Wet maakt tusschen die twee zaken geen onderscheid.

Wij hebben hier een flagrante antinomie tusschen art. 1 en art. 2. Toen de Minister aan het woord was, herinnerde ik mij zulk een antinomie die aanleiding heeft gegeven tot een curieuse stelling van een jeugdig doctorandus. In het vroegere reglement voor de titulatuur en het costuum van de rechterlijke macht stond in een artikel te lezen dat de gordel van de kantonrechters en hunne griffiers moest zijn van zwart grijn, en dan volgde de gordel evenwel van zwarte zijde.

Men had vermoedelijk verzuimd het eerste te royeeren. Dit gaf aanleiding tot een thesis achter een dissertatie, dat de gordel moest zijn van zwarte zijde, omdat de wetgever kennelijk van gedachten was veranderd gedurende het neerschrijven van het artikel en een latere wet een vroegere wegneemt. Dergelijke explicatie zal de uitlegger der wet nu ook hier kunnen geven, en zeggen dat alleen de termijn van art. 2 geldt, omdat de wetgever na het neerschrijven van art. 1 blijkbaar van gedachten is veranderd en een latere wet een vroegere wijzigt.

Ik verklaar echter genoeg te nemen met de verklaring van den Minister dat hij de zaak en règle zal brengen.

De heer **Kuyper**, *Minister van Binnenlandsche Zaken*: Dat er metterdaad een zekere tegenstrijdigheid in dit voorstel schuilt heb ik volmondig erkend. De logica leert intusschen dat een

18de VERGADERING. — 30 APRIL 1902.

Behandeling van de wetsontwerpen n°s. 138, 137, 152 en 127. — Benoeming van een lid voor de huishoudelijke aangelegenheid.

verschil contradictoir of contrari kan zijn. Hier nu is geen sprake van een contradictoir verschil; alleen van een contrair verschil en toch het eerste alleen zou tegenstrijdigheden in de uitvoering geven, maar juist daarvoor bestaat hier geen gevaar. Het woord autonomie, door den geachten afgevaardigde gebezigd, was daarom misschien iets te sterk.

De beraadslaging wordt gesloten en het wetsontwerp zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

IX. TIJDELIJKE VOORZIENING TEN AANZIEN VAN HET KAPITAAL, WAAROP HET RIJK RECHT HEEFT INGEVOLGE HET BEPAALDE IN HET 2DE LID VAN ARTIKEL 31 DER WET VAN DEN 9DEN MEI 1890 (STAATSBLAD N°. 79), LAATSTELIJK GEWIJZIGD BIJ DE WET VAN DEN 29STEN JUNI 1899 (STAATSBLAD N°. 149). (138)

X. NADERE WIJZIGING VAN HET VIII^{STE} HOOFDSTUK DER STAATSBEGROTING VOOR HET DIENSTJAAR 1901. (137)

XI. AANVULLING EN VERHOOGING VAN HET VIII^{STE} HOOFDSTUK DER STAATSBEGROTING VOOR HET DIENSTJAAR 1902. (152).

XII. GOEDKEURING DER OVEREENKOMST BETREKKELIJK EENE RUILING VAN GRONDEN MET DE GEMEENTE VLISSINGEN. (127)

Deze wetsontwerpen worden achtereenvolgens zonder beraadslaging en zonder hoofdelijke stemming aangenomen.

Aan de orde is de benoeming van een lid van de Commissie voor de huishoudelijke aangelegenheden der Kamer.

De Voorzitter benoemt tot stemopnemers de heeren de Jong, van der Does de Willebois, 't Hooft en van Velzen.

Bij de stemming, waaraan 36 leden deel nemen, verkrijgen de heeren van Pallandt van Waardenburg en Neerijnen 26, van Swinderen en Pijnacker Hordijk ieder 3, Gleichman en van Welderen Rengers ieder 2 stemmen.

Daar de heer van Pallandt van Waardenburg en Neerijnen de volstrekte meerderheid der stemmen op zich vereenigd heeft, is hij benoemd tot lid van de Commissie voor de huishoudelijke aangelegenheden der Kamer.

De Voorzitter: Is de heer van Pallandt bereid de benoeming aan te nemen?

De heer van Pallandt van Waardenburg en Neerijnen: Mijnheer de Voorzitter! Ik gevoel mij door die benoeming bijzonder gestreeld, en ik hoop mij het bewijs van vertrouwen dat de Kamer mij gegeven heeft waardig te maken. Ik verklaar de benoeming aan te nemen en mijn uitersten best te zullen doen in de voetstappen te treden van mijn zoo waardigen voorganger.

De Voorzitter: Namens de Vergadering dank ik de heeren van het stembureau voor de door hen bewezen diensten.

De vergadering wordt verdaagd, vermoedelijk tot Maandag 26 Mei a. s.

VERBETERING.

In het verslag der vergadering van 28 April 1902 moet onder de tegenwoordig zijnde leden ook worden vermeld de naam van den heer van Alphen. Dientengevolge moet het getal aanwezige leden veranderd worden in 36.

EINDVERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS over de ontwerpen van wet:

1°. houdende tijdelijke voorziening ten aanzien van het kapitaal, waarop het Rijk recht heeft ingevolge het bepaalde in het 2de lid van art. 31 der wet van den 9den Mei 1890 (Staatsblad n°. 79), laatstelijk gewijzigd bij de wet van den 29sten Juni 1899 (Staatsblad n°. 149) (138);

2°. tot nadere wijziging van hoofdstuk VIII der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1901 (137);

3°. goedkeuring der overeenkomst betrekkelijk eene ruiling van gronden met de gemeente Vlissingen (127).

Tegen deze wetsontwerpen bestond geen bezwaar.

Vastgesteld, 29 April 1902.

HOVY.

SASSEN.

VAN ALPHEN.

VAN DER DOES DE WILLEBOIS.

VAN ZINNINCQ BERGMANN.

EINDVERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS over het ontwerp van wet tot aanvulling en verhooging van het VIII^{STE} hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1902. (152)

Bij het onderzoek in de afdelingen betuigde men met genoeg kennis te hebben genomen van de uitdrukkelijke verklaring van den Minister, in de Nota naar aanleiding van het Verslag der Commissie van Rapporteurs uit de Tweede Kamer, dat de kosten van stichting en inrichting van de nieuwe gebouwen ten volle uit de koopsommen der af te stane Rijksgebouwen zullen worden bestreden.

Vastgesteld 29 April 1902.

HOVY.

SASSEN.

VAN ALPHEN.

VAN DER DOES DE WILLEBOIS

VAN ZINNINCQ BERGMANN.

EINDVERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS over de ontwerpen van wet:

1°. tot naturalisatie van R. LOEB en twaalf anderen (147);

2°. tot verhooging van hoofdstuk V der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1902 (150);

3°. tot verhooging en wijziging van hoofdstuk V der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1902 (151).

Tegen deze wetsontwerpen bestond geen bezwaar.

Vastgesteld 29 April 1902.

VAN VELZEN.

SASSEN.

GODIN DE BEAUFORT.

RAHUSEN.

VAN BASTEN BATENBURG.